

რედაქციის განცხადება

იაკობ მესხია

ეკონომიკის მეცნიერებათა დოქტორი, ქუთაისის საპართლისა და ეკონომიკის (ქსეუ) სრული პროფესორი

კონსტანტინე ხმაღაძე

ეკონომიკის დოქტორი, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

კახაბერ ვაბელაშვილი

ეკონომიკის დოქტორი, ქსეუ ასოცირებული პროფესორი

მეწარმეობის სახელმწიფო მხარდაჭერის ძირითადი მიმართულებები

საქართველოში მეწარმეობის მხარდაჭერის ეფექტიანი ინსტიტუციონალური მექანიზმების ჩამოყალიბება გულისხმობს:

1. მთავრობის მიერ მცირე ბიზნესის განვითარებისადმი მხარდაჭერის კონკრეტული და თანამიმდევრული პოლიტიკის შემუშავება, რომელიც როგორც წესი უნდა წარმოადგენდეს მეწარმეობის განვითარების საერთოეროვნული პოლიტიკის შემადგენელ ნაწილს.

2. მეწარმეობის განვითარების ხელისშემშლელი მიზეზების დადგენისა და აღმოფხვრის კონკრეტული გეგმიური მიმართულებების განსაზღვრა და კერძო მეწარმეობის შექმნისათვის ხელსაყრელი გარემოს ჩამოყალიბება.

3. პასუხისმგებლობის და ფუნქციების გამოიჯენა სამთავრობო ორგანოებსა და რეგიონალურ სტრუქტურებს შორის მცირე ბიზნესის პოლიტიკის შემუშავებასა და განხორციელების პროცესში.

4. მცირე ბიზნესის წარმომადგენელთა ეფექტიანი მონაწილეობა პოლიტიკის შემუშავების, რეალიზაციის და მისი შედეგიანობის შეფასების პროცესში.

5. მეწარმეობის პირობების შეფასების მექანიზმების შექმნა და სამეწარმეო პლიტიკის ინსტრუმენტების ეფექტიანობის მიმდინარე კონტროლის განხორციელება.

საქართველოში მცირე ბიზნესის განვითარების ინსტიტუციონალური პოლიტიკა უნდა დაეფუძნოს შემდეგ პრინციპებსა და რეკომენდაციებს:

1. აუცილებელია შეიქმნას ფართო პოლიტიკური გარემო სამეწარმეო საქმიანობის ხელშესაწყობად, რაც მოითხოვს მაკროეკონომიკური პოლიტიკის და მცირე საწარმოთა საქმიანობის რეგულირების რეფორმების გატარებას. უზრუნველყოფილი უნდა იქნას შესაბამისი მარეგლამენტირებელი კანონებისა და წესების სტაბილურობა, აგრეთვე მემ-

კვიდრეობითობა და შეთანხმებულობა მოცემული სფეროს განვითარებაზე პასუხისმგებელ უწყებათა საქმიანობაში.

მცირე საწარმოთა მხარდაჭერის სტრატეგიის რეალიზაცია მოითხოვს ერთიანი ორგანიზაციული სტრუქტურის ჩამოყალიბებას, რაც განხორციელებს საწარმოთა განვითარებასა და ხელშეწყობის ღონისძიებათა სტიმულირებასა და კოორდინაციას ქვეყნის მასშტაბით. აქ მნიშვნელოვანია თანამშრომლობა და კონსულტაციები სამინისტროებსა და უწყებებს შორის, რათა გამოირიცხოს ვიწრო უწყებრივი მიდგომები მცირე ბიზნესის განვითარების საქმეში. უნდა შეიქმნას მოცემული სექტორის განვითარების პოლიტიკასა და გეგმებში მცირე საწარმოების წარმომადგენელთა წინადადებების გათვალისწინების ქმედითი მექანიზმი. დიდი მნიშვნელობა ენიჭება სარწმუნო სტატისტიკის წარმოებას და კვლევების ჩატარებას მცირე საწარმოთა მხარდაჭერის პოლიტიკის სრულყოფის მიმართულ გზით

2. ქვეყნის ეკონომიკური და სოციალური განვითარების გეგმებში მცირე ბიზნესის, როგორც ეკონომიკური პოლიტიკის წამყვანი რეგონის, ადგილის ზუსტი განსაზღვრა. უზრუნველყოფილი უნდა იქნას მისი განვითარების რაოდენობრივი და ხარისხობრივი პარამეტრების ორგანული კავშირი ეკონომიკური, სოციალური და რეგიონალური განვითარების ამოცანებთან. მეწარმეობის მხარდაჭერის კონკრეტულ ღონისძიებათა ეფექტიანობა მნიშვნელოვანწილად იმაზეა დამოკიდებული, თუ რამდენად ნათლად იქნება განსაზღვრული ამოცანები ეროვნული რეგიონალური და დარგობრივი მასშტაბით, აგრეთვე, სამინისტროებისა და უწყობების მიხედვით.

3. მცირე საწარმოთა მხარდაჭერის ძირითადი მიმართულებების და ამ სექტორში სამთავრობო ორგანოების ჩარევის ზომის განსაზღვრა უადრესად მნიშვნელოვანია, დადგინდეს სამთავრობო ჩარევის კრიტერიუმები, რომელთა მიხედ-

ვით დახმარება ძირითადად უნდა წარიმართოს საბაზრო საქმიანობაში არსებული წინაღობების დასაძლევად. კრიტიკიუმიზმით უნდა განისაზღვროს ჩარევის დრო და მეთოდები, მოსალოდნელი შედეგები და პოლიტიკის ეფექტიანობა.

4. უფლებამოსილების მინიჭება რეგიონული და ადგილობრივი ხელისუფლებისათვის, რათა თავიანთ მოთხოვნილებების შესაბამისად განახორციელონ მცირე საწარმოებისათვის მხდაჭერა.

5. მჭიდრო და რეგულარული კონტრაქტების დამყარება მცირე საწარმოებთან მათი მოსაზრებებისა და რეკომენდაციების შესწავლისა და დახმარების გაწევის მიზნით. უნდა შექმნას ეფექტიანი პარტნიორობის სისტემა მეწარმეთა კავშირებს, სავაჭრო და სამრეწველო ასოციაციებს, ადგილობრივ ხელისუფლებას, სასწავლო და საკონსულტაციო დაწესებულებებს და სხვა. დაინტერესებულ ორგანიზაციებს შორის.

6. მცირე ბიზნესის სექტორის მდგომარეობის და მეწარმეობის განვითარების პროგრამების რეგულარული ანალიზი და კონტროლი მათ შესრულებაზე. ეს მოითხოვს სათანადო მექანიზმის შემუშავებას, რის მეშვეობითაც შეგვიძლება განვსაზღვროთ, რამდენად ვაღწევთ დასახულ მიზანს.

როგორც ცნობილია, ჩვენი ქვეყნის საინვესტიციო რესურსები ძირითადად (80%-ზე მეტი) უცხოური ინვესტიციების ხარჯზე ეალიბდება. აქედან გამომდინარე მცირე ბიზნესის განვითარებისათვის გვეჭირდება უცხოური ინვესტიციების მოზიდვის მეცნიერულად დასაბუთებული, აქტიური სახელმწიფო პოლიტიკა.

საინვესტიციო პოლიტიკის ცხოვრებაში გატარების დროს განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს პრიორიტეტული დარგობრივი მიმართულებების შერჩევას, რადგან, როგორც ცნობილია საბაზრო მექანიზმები ყოველთვის არ მოქმედებენ ჩვენი ინტერესების სასარგებლოდ. აქ საჭიროა სახელმწიფოს მხრიდან მხარდაჭერა ინვესტიციებისადმი იმ დარგებსა და რეგიონებში, რომლებთანაცაა დაკავშირებული ეკონომიკური განვითარების პერსპექტივები.

დიდი მნიშვნელობა ენიჭება მყარი საინვესტიციო კანონმდებლობის შექმნას. მან უნდა უზრუნველყოს ერთნაირი სამოქმედო პირობები უცხოელი და ადგილობრივი ინვესტორისათვის. ინვესტიციების განსახორციელებლად მინიმუმამდე უნდა იყოს დაყვანილი ბიუროკრატიული პროცედურები. ამისათვის აუცილებელია სწორად

შევახამოდ უცხოური ინვესტიციების მონაწილეობით საწარმოების შექმნის სარეგისტრაციო და სალიცენზიო მოთხოვნები, შედავობები და შეზღუდვები, პარტნიორების ამორჩევის კრიტერიუმები. ეს საკითხები ჩვენს სინამდვილეში უაღრესად აქტუალურია. ამჟამად არ არის გამოკვეთილი და გამოიჯნული შესაბამის სახელმწიფო ორგანოთა კომპეტენცია. როული და დახლართულია ადმინისტრაციული რეჟიმი. ამას ემატება ჩინოვნიკთა არაკომპეტენტურობა და კორუფციის დიდი მასშტაბები.

განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ინვესტიციების მოზიდვის ფორმის შერჩევას. ესენია:

- საკრედიტო რესურსების მოზიდვა მოხმარების ფონდისა და სხვა არასაწარმოო დანიშნულებისათვის;
- საკრედიტო რესურსების გამოყენება მანქანებისა და მოწყობილობების შესაძენად;
- სახსრების მოზიდვა ძირითად კაპიტალში პირდაპირი ინვესტიციების ფორმით;

სათანადო გაანგარიშებებით დასტურდება, რომ პირდაპირი ინვესტირება 40-45%-ით ამცირებს მოთხოვნას საგარეო რესურსებზე პირველ ორ ფორმასთან შედარებით. ამიტომ უცხოური ინვესტიციების გამოყენებაში პრიორიტეტი უნდა მივანიჭოთ ინტეგრაციული პროცესების გადრმავებას მიკრო დონეზე, კერძო ინვესტიციებზე დაფუძნებული მცირე საწარმოების ჩამოყალიბებას.

სრულყოფას საჭიროებს უცხოური საინვესტიციო რესურსების მიღებისა და განაწილების მექანიზმი, უნდა განისაზღვროს ორგანოები და უწყებები, რომლებიც ზუსტად გამოკვეთილი ფუნქციებით პასუხისმგებელი იქნებიან მოცემულ სფეროზე საინვესტიციო პროექტების შემუშავებიდან მათ განხორციელებამდე. აქ დგება კოორდინაციის პრობლემა, რაც კანონდებლობის საფუძველზე უნდა განხორციელდეს.

საჭიროა აქტიური სტრუქტურული პოლიტიკის გატარება იმ პრიორიტეტული დარგების (წარმოებათა) შერჩევით, რომლებიც მისაღები საინვესტიციო გარემოს შექმნის შემთხვევაში უზრუნველყოფენ მაქსიმალურ უკუგებას ეკონომიკური განვითარების ეტაპებისა და გადასაწყვეტ ამოცანათა ცვლილების კვალობაზე ეს პრიორიტეტები განიცდიან ტრანსფორმაციას, თუმცა მათგან შეგვიძლია გამოვეყოთ საქმიანობის მეტ-ნაკლებად სტაბილური, საერთო ეფექტიანობის მატარებელი შემდეგი სფეროები:

- სამრეწველო და სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის გადამუშავება;

- მაღალტექნოლოგიური წარმოება და ინოვაციების სფერო;

- საექსპორტო პროდუქციის წარმოება;

- მცირე ბიზნესი იმ რეგიონებში და დარგებში, სადაც უმუშევრობა მაღალია ქვეყანაში არსებულ საშუალო დონესთან შედარებით;

- მცირე ბიზნესი ტურიზმის, სატრანსპორტო, საწარმოო-საკონსულტაციო, ინჟინერინგის, „ნოუ-ჰაუს“ და მომსახურების სხვა დარგებში.

ეკონომიკის პრიორიტეტულ დარგთა განვითარების დარგობრივ (სამრეწველო) პროგრამებში უნდა აისახოს:

- მცირე სამრეწველო საწარმოების, როგორც ძირითადი საწარმოების ინფრასტრუქტურის განვითარების სტიმულირების საკითხები;

- ძირითად საწარმოთა საწარმოო-ტექნოლოგიური პროცესების დამუშავების დროს ოპერაციათა მცირე საწარმოების მიერ გარკვეული ნაწილის შესრულება;

- მცირე საწარმოთა დაფინანსება დარგის მსხვილ სამრეწველო საწარმოთა საინვესტიციო რესურსების ხარჯზე.

მცირე საწარმოთა განვითარებისა და ხელშეწყობის პროგრამები უნდა დამუშავდეს რეგიონულ ჭრილში. გამოიკვეთება რეგიონული განვითარების სამი დონე: განვითარებული, საშუალო განვითარების და ჩამორჩენილი რეგიონები. შესაბამისად განსხვავებული იქნება ხელშეწყობის ღონისძიებათა ხარისხი და მასშტაბები.

რეგიონალურ პროგრამაში განსაკუთრებული ყურადღება მიექცევა ადგილობრივი რესურსების, მათ შორის შრომითი რესურსების მაქსიმალურ და ეფექტიან გამოყენებას.

მცირე ბიზნესის განვითარების მაღალეფექტიან სფეროდ საქართველოში პირველ რიგში უნდა მივიჩნიოთ აგრესამრეწველო კომპლექსის დარგები. კვების და მსუბუქი მრეწველობა ხასიათდება რიგი კონკურენტული უპირატესობით, როგორცაა მაღალკვალიფიციური კადრები, სათანადო ხარისხის კვების პროდუქტების და მოხმარების საგნების დამზადების ტრადიციები, მძლავრი სანედლეულო ბაზა, შენარჩუნებული დაუტვირთავი საწარმოო სიმძლავრეები და სხვა.

სათანადო მხარდაჭერის პირობებში აღნიშნული დარგების პროდუქციით სავსებით შესაძლებელია გაჯერდეს შიდა ბაზარი და დავიბრუნოთ დაკარგული პოზიციები დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის სივრცეში, აგრეთვე, წარმატებას მივაღწიოთ განვითარებული ქვეყნების ბაზრებზე.

მცირე ბიზნესის განვი-

თარების ხაზით შედარებით ნაკლები შესაძლებლობები გაააჩნია მძიმე მრეწველობას, რომელიც სანედლეულო ბაზით, ტექნოლოგიური პარკით და გასაღების ბაზრებით ძირითადად გარე კავშირებზე არის დამოკიდებული. ამასთან, ეს დარგები მეტად არიან დამოკიდებული ენერგო-უზრუნველყოფაზე, რთულია მათი ტექნოლოგიური გადაიარაღება. გასათვალისწინებელია ის გარემოება, რომ სამრეწველო პროდუქციით, განსაკუთრებით მანქანათმშენებლობის ნაწარმით, მსოფლიო ბაზარი ფაქტობრივად გაჯერებულია და მაღალია მოთხოვნები პროდუქციის ხარისხის მიმართ.

მცირე ბიზნესის განვითარებისათვის საქართველოში პერსპექტიული სფეროებია: მინერალური ნედლეულის მოპოვება და გადამუშავება, მაღალი ხარისხის მოსაპირკეთებელი სამშენებლო მასალების (გრანიტი, მარმარილო, ბაზალტი, ტუფი) წარმოება, ქიმიური მრეწველობის პროდუქციის და მათი ნარჩენების (ციანოვანი ნატრიუმი, სპილენძის აჯასპი, საღებავები, დარიშხანი, მედიკამენტები, ანდაზიტის ფხვნილი და სხვა) წარმოება. დიდი შესაძლებლობები გაგვაჩნია ხალხური რეწვის საქონლის წარმოებისა და ექსპორტის გაზრდის საქმეში, ისეთების, როგორცაა გობელენები, ხელით ნაქსოვი ხალისები, კერამიკული ნაწარმი, ხის და ლითონის მხატვრული ნაკეთობები, ეროვნული ტანსაცმელი, სუვენირები და სხვა.

მცირე საწარმოთა საექსპორტო პოტენციალის მაქსიმალური ამოქმედების სტიმულირების ღონისძიებათა სისტემამ უნდა მოიცავს:

- დახმარება წარმოებისა და კვლევის სფეროში;

- დახმარება წარმოებული საქონლის საერთაშორისო სერტიფიცირების საქმეში;

- დახმარება ბაზრების შესწავლის, სახელვარგარეთ ოფისების და გამოფენების მოწყობასა და სავაჭრო საქმიანობის წარმოებაში;

- ხელშეწყობა სპეციალიზირებულ ბაზრებში მონაწილეობის მისაღებად;

- ხელშეწყობა ახალი სამუშაო ადგილების შექმნის და პერსონალის კვალიფიკაციის ამაღლების საქმეში და სხვ.

მცირე საწარმოებს ძირითადი როლი განეკუთვნებათ ქვეყნის სტრატეგიული დარგის - მომსახურების განვითარების საქმეში. ეკონომიკური, ეკონომიკური, ბუნებრივი და სხვა ფაქტორების გათვალისწინებით პრიორიტეტი ენიჭება საერთაშორისო მომსახურების სისტემისა და ინფრასტრუქტურის სრულყოფას.

საერთაშორისო პროგრამების რეალიზაცია

როგორცაა ევროპა-ახის სატრანსპორტო დერეფანი (TRACECA), აზერბაიჯანის ნავთობის საქართველოს ტერიტორიის გავლით ტრანსპორტირება და სხვა, მკვეთრად გაზრდის სატრანსპორტო მომსახურების ექსპორტს. ეს ბუნებრივია მძლავრ ბიძგს მისცემს მცირე ბიზნესის განვითარებას საწარმოო და სოციალური ინფრასტრუქტურის სფეროში. განსაკუთრებით გააქტიურდება საბანკო ფინანსური მომსახურება და საშუალოდ საკომერციო, კავშირგაბმულობა და საფოსტო მომსახურება.

დიდი მომავალი აქვს მცირე ბიზნესს ტურისმის აღორძინების მხრივ საოჯახო ბიზნესის, ტურისტული ინდუსტრიის (ვალკეული ღარების განვითარების მიმართულებით).

უცხოური ინვესტიციების მოზიდვისა და ეფექტიანი გამოყენების მიზნით, საქართველოში გადმოღებული უნდა იქნას მრავალ ქვეყანაში (სამხრეთ კორეა, ჩინეთი, აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნები ა.შ.) წარმატებით აპრობირებული სპეციალური ეკონომიკის ზონების შექმნის გამოცდილება. როგორც ცნობილია, ამ ზონებში დაბანდებული კაპიტალი სარგებლობს საგრძნობი მხარდაჭერით და საგადასახადო შეღავათებით. აქ მთავარია მოიძებნოს ზონის (ზონების) სპეციფიკური, ჩვენი ქვეყნის თავისებურებების შესაბამისი ფორმა (ტექნოპარკები, ტექნოლოგიების დანერგვის ზონები და სხვა).

მსოფლიო პრაქტიკა მოწმობს, რომ პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები პირველ რიგში წარიმართება მომსახურების სფეროში და შემდგომ პრივატიზების პროცესის გაღრმავების კვალობაზე-მრეწველობის დარგებში. ამიტომ პრივატიზების პროცესის დაჩქარება, საკუთრების საკითხის საბოლოოდ გადაწყვეტა, ეკონომიკური და სამართლებრივი საფუძვლების შექმნა უნდა მივიჩნიოთ უცხოური ინვესტიციების გამოყენების გაუმჯობესების მნიშვნელოვან პირობად.

კაპიტალის იმპორტის გაზრდისათვის აუცილებელია ეფექტიანი საბანკო სისტემის შექმნა და ფასიანი ქაღალდების ბაზრის და კაპიტალის ბაზრის ჩამოყალიბება და განვითარება.

საგადასახადო სისტემას განეკუთვნება განსაკუთრებული როლი მცირე და საშუალო მეწარმეობის განვითარების სტიმულირების საქმეში.

საწარმოთა დაბეგვრის დროს კომპლექსურად უნდა იქნეს გათვალისწინებული ყველა სახის გადასახადი იმგვარად, რომ საგადასახადო წნეხი იყოს გონივრული. ამიტომ, საგადასახადო კანონმდებლობის დამუშავების პირველსავე

ეტაპზე აუცილებელია შედგეს დიალოგი მეწარმეებსა და მთავრობას შორის. ამასთან, ყურადღება უნდა გამახვილდეს იმ გარემოებაზე, რომ მცირე და საშუალო მეწარმეებს სჭირდებათ გამჭვირვალე და სტაბილური დაბეგვრის სისტემა, რამეთუ მათ უწევთ შედარებით მეტი ხარჯების გადახდა საგადასახადო კანონმდებლობის მოთხოვნათა შესასრულებლად.

მცირე მეწარმეობის დაბეგვრის იდეალური მოდელი არ არსებობს. მსოფლიო პრაქტიკა მოწმობს, რომ განვითარებული ქვეყნების დაბეგვრის სისტემებიც კი მნიშვნელოვნად განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან და ყოველთვის მადლეფექტიანობით არ გამოირჩევიან. ამასთან, საგადასახადო პოლიტიკის შემუშავების დროს ყურადსაღებია ის გარემოება, რომ გარდამავალი ეკონომიკის მქონე ქვეყნები მნიშვნელოვანი თავისებურებებით ხასიათდებიან. კერძოდ, მცირე და საშუალო მეწარმეობის ჩამოყალიბება და განვითარება საბაზრო ურთიერთობების დაფუძნების თანმხვედრი პროცესია, რაც მოითხოვს სფეციფიკური, არაორდინალური გადაწყვეტილებების მიღებას, თუმცა რიგი პრაქტიკული მიდგომები, ტექნოლოგიები და პრინციპები ერთნაირი წარმატებით შეიძლება იქნას გამოყენებული როგორც განვითარებულ, ისე გარდამავალი ეკონომიკის მქონე ქვეყნებში.

ეფექტიანი საგადასახადო სისტემის ჩამოყალიბების უმნიშვნელოვანესი პირობაა მისი სტაბილურობა, კანონმდებლობის მუდმივი ცვლილებებისაგან თავის შეკავება. მიჩნეულია, რომ საგადასახადო სისტემის გაუთავებელი ცვლილებები იწვევს სერიოზულ დაძაბულობას და დიდ ტვირთად აწევა მცირე და საშუალო მეწარმეობას. მათ არ გააჩნიათ საკმარისი ფინანსური და საკადრო რესურსები ახალი კანონმდებლობის ასათვისებლად. ამასთან, საგადასახადო ორგანოებსაც არა აქვთ დრო და საშუალება ყოველწლიურად დაამუშაონ სათანადო ინსტრუქციები და ფორმები მცირე და საშუალო საწარმოებისათვის. საგადასახადო სისტემის ხშირ ცვლილებას მის უგულვებელყოფამდე მივყავართ.

განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს ერთიანი საგადასახადო სივრცის ჩამოყალიბებას, თანაბარი შესაძლებლობებითა და პირობებით როგორც ადგილობრივი, ისე უცხოელი მეწარმეებისათვის. აღსანიშნავია, რომ ყოველგვარი განსაკუთრებული შეღავათების მინიჭება უცხოელი ინვესტორებისათვის ეჭვქვეშ აყენებს ეროვნული საგადასახადო სისტემის ობიექტურობას და ძირს უთხრის მას.

იგი სამამულო მცირე და საშუალო საწარმოებს უქმნის დამატებით სიძნელეებს ჩამოყალიბება-განვითარებისა და სათანადო კონკურენტუნარიანობის უზრუნველყოფის თვალსაზრისით.

ამრიგად, მცირე და საშუალო საწარმოთა მიმართ გონივრული საგადასახადო განაკვეთების შემუშავებასთან ერთად, მიზანშეწონილია, ძალისხმევა წარიმართოს, ძირითადად, იმ წინააღმდეგობების დასაძლევად, რომლებიც დაკავშირებულია გადასახადების ადმინისტრირებასთან.

საქართველოს ექსპორტის ზრდის მნიშვნელოვანი შემაფერხებელი ფაქტორებია:

- სამამულო წარმოების პროდუქციის, განსაკუთრებით სამრეწველო პროდუქციის დაბალი კონკურენტუნარიანობა;

- საწარმოთა უმრავლესობის მძიმე ფინანსური მდგომარეობა, რაც პრაქტიკულად შეუძლებელს ხდის შიდა რესურსების ინვესტირებას პერსპექტიულ, ექსპორტზე ორიენტირებულ სამეწარმეო პროექტებში;

- საქსპორტო პროდუქციის სერთიფიცირების და პროდუქციის ხარისხის კონტროლის სისტემების განუვითარებლობა, მაშინ, როდესაც განვითარებული ქვეყნების ბაზრებზე მნიშვნელოვნად გაძლიერდა მოთხოვნები პროდუქციის სამომხმარებლო და ეკოლოგიური მახასიათებლების, აგრეთვე უსაფრთხოების მიმართ;

- არასრულყოფილი სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურა;

- მეწარმეთა მოუმზადებლობა და გამოცდილების უქონლობა ექსპორტის სფეროში;

- ტრადიციული საწარმოო კავშირების პოსტსაბჭოთა სივრცეში და აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებთან;

- საქართველოს საიმედოობის დაბალი საერთაშორისო რეიტინგი, რის გამოც გაძნელებულია უცხოური კრედიტებისა და ინვესტიციების მოზიდვა საქართველოს ექსპორტის განვითარების მიზნით.

საქართველოს ექსპორტის მდგომარეობისა და პერსპექტივების განმსაზღვრელი ფაქტორების გათვალისწინებით აუცილებელია ჩამოყალიბდეს ექსპორტის სახელმწიფო მხარდაჭერის ღონისძიებათა სისტემა. ამ პროგრამულ ღონისძიებათა სისტემა. ამ პროგრამულ ღონისძიებათა ძირითად ამოცანას უნდა შეადგენდეს ექსპორტის განვითარებისა და მისი ეფექტიანობის ამაღლების ეკონომიკური, ორგანიზაციული და სამართლებრივი პირობების შექმნა, სამამულო ექსპორტიორების

სათვის სახელმწიფოს მიერ ფინანსური, საგადასახადო, საინფორმაციო-საკონსულტაციო, მარკეტინგული, დიპლომატიური და სხვა მხარდაჭერის მექანიზმების დადგენა და განხორციელება. ამისათვის საჭიროა:

- საკანონმდებლო დონეზე გადაწყდეს საკითხი (სპეციალური კანონის მიღებით ექსპორტის რეგულირების შესახებ), რათა ყოველწლიურად, სახელმწიფო ბიუჯეტის პროექტის განხილვის დროს წარმოდგენილ იქნეს ექსპორტის სტიმულირების ღონისძიებათა პროგრამის პროექტი;

- სისტემატურად იქნეს შესწავლილი და გაანალიზებული ქვეყნის საქსპორტო პოტენციალი და კონკურენტული უპირატესობანი, აგრეთვე მსოფლიო ბაზრის სავაჭრო-პოლიტიკური სიტუაცია და კონიუნქტურის დინამიკა, რათა სწორად განისაზღვროს ექსპორტისადმი ხელშეწყობის დარგობრივი პრიორიტეტები;

- სამამულო საწარმოთა საქსპორტო საქმიანობის მუდმივი კონტროლი და ანალიზი არსებული პრობლემებისა და ხელისშემშლელი ფაქტორების თავისდროულად გამოსავლენად და მხარდაჭერის ეფექტიანი ღონისძიებების განსახორციელებლად;

- ექსპორტის ხელშეწყობის ღონისძიებათა ეფექტიანობის უზრუნველსაყოფად შესაბამისი ნორმატიული ბაზის პერიოდული ექსპერტიზა სამამულო ექსპორტზე შემოქმედების შეფასების კუთხით;

- ექსპორტის ხელშეწყობის დარგობრივი და რეგიონული პროგრამების ღონისძიებათა შეთანხმება და კოორდინაცია;

ექსპორტიორებისადმი სახელმწიფო მხარდაჭერის ეფექტიანი მექანიზმის ჩამოყალიბება მოითხოვს რიგი სპეციალური ამოცანის გადაწყვეტას, რეგორიცაა:

- საგარეო ვაჭრობის შესახებ ინფორმაციული ბანკისა და საინფორმაციო-საკონსულტაციო მომსახურების სისტემის შექმნა, რეგიონალური და სახლვარგარეთული ინფრასტრუქტურით;

- ექსპორტის დახლვევისა და დაკრედიტების მექანიზმების ამოქმედება, აგრეთვე, ეგრეთ წოდებულ საქსპორტო კრედიტების საგარანტიო უზრუნველყოფა;

- ხელშეწყობა ქართული საქსპორტო პროდუქციის მსოფლიო ბაზარზე გავლასთან დაკავშირებული ოპერატიული საკითხების გადაწყვეტის საქმეში და სამამულო საწარმოთა ინტერესების დაცვა;

- ექსპორტის სტიმულირების საქმეში საქ

მიანი წრეების და არასამთავრობო ორგანიზაციების აქტიურად ჩართვა.

საქართველოს, როგორც სრულუფლებიანი პარტნიორის ინტეგრირება მსოფლიო ეკონომიკაში, მისი როლის გაზრდა საგარეო ბაზრებზე, შეუძლებელია საგარეო ეკონომიკური გაცვლის სტრუქტურისა და პროპორციების გაუმჯობესების გარეშე, მზა პროდუქციის ხვედრითი წონის ამადლებების მიმართულებით. ამასთან ერთად, ათვისებულ უნდა იქნეს თანამშრომლობის ეფექტიანი ფორმები – საწარმოო და სამეცნიერო-ტექნიკური კოოპერაცია, საინვესტიციო თანამშრომლობა, ინოვაციური პროექტების ერთობლივად რეალიზაცია და ა.შ.

ამრიგად, ჩვენი აზრით, საქართველოს საექსპორტო სტრატეგიის საფუძველი უნდა იყოს გადაამუშავების მაღალი ხარისხის მქონე საქონლის, პირველ რიგში, აგროსამრეწველო პროდუქციისა და მანქანათმშენებლობის ნაწარმის ექსპორტი და მათი სახელმწიფო მხარდაჭერა. ეს დაკავშირებულია მოდერნიზაციასა და მეურნეობის სტრუქტურული გარდაქმნის პროცესებთან, მოსახლეობის დასაქმების ზრდასა და მსოფლიო ეკონომიკაში ჩვენი ქვეყნის პოზიციების გაძლიერებასთან.

ექსპორტის გაზრდის მნიშვნელოვანი დამატებითი შესაძლებლობები იქმნება მცირე და მსხვილ საწარმოთა კოოპერაციისას კონკრეტული პროდუქციის წარმოების პროცესში. მცირე საწარმოებს შეუძლიათ შეასრულონ პროდუქციის დასავლეთის სამომხმარებლო სტანდარტებამდე მოყვანის, დიზაინისა და კომპლექტაციის სამუშაოები, მაშინ, როდესაც ხშირად ეს ოპერაციები უცხოელი შუამავლების მეშვეობით ხორციელდება. თავისთავად, მცირე და საშუალო მეწარმეობა ქვეყნის საექსპორტო შესაძლებლობების გაყრდის მნიშვნელოვან წყაროს წარმოადგენს.

საექსპორტო სტრატეგიის მნიშვნელოვან ელემენტად მიგვაჩნია საერთაშორისო ეკონომიკური თანამშრომლობის სხვადასხვა ფორმების გამოხეხება. ამჟამად საქართველოსათვის ამ თანამშრომლობის ძირითად ფორმად გვევლინება საგარეო სავაჭრო ოპერაციების განხორციელება. ბოლო პერიოდში გავრცელება ჰპოვა ისეთმა ფორმებმა, როგორცაა უცხოური ინვესტიციების მოყიდვა და ერთობლივი მეწარმეობა თანამშრომლობა კომპენსაციურ საწახისებზე საკრედიტო შეთანხმებანი მწოდებული ნედლეულის გადაამუშავება სალიცენზიო ვაჭრობა საერთაშორისო ლიზინგი ინჟინერიზი სანაპირო და საზღვრისპირა ვაჭრობა თა-

ვისუფალი ეკონომიკური ზონების შექმნა საერთაშორისო ტურიზმი და სხვა.

მსოფლიო პრაქტიკა იცნობს ეკონომიკური თანამშრომლობის ოცხე მეტ ფორმა, რომელთაგან უმრავლესობა გამოიყენება კომბინირებული სახით. თითოეულს აქვს თავისი ორგანიზაციული და ეკონომიკური თავისებურებანი, რომელთა სწორად გამოყენებას საქართველოს მხარისათვის კონკრეტულ სიტუაციებში მაღალი უკუგების მოტანა შეუძლია. ამასთან, უნდა აღინიშნოს, რომ საჭიროა მათ მიმართ მოიხსნას ერთგვარი იდეოლოგიზირებული მიდგომა, რამეთუ ყველა ისინი, სათანადო საკანონმდებლო და ორგანიზაციული უზრუნველყოფის პირობებში, შესაძლებელია გამოყენებულ იქნეს ქვეყნის სუვერენიტეტისა და ეკონომიკური უსაფრთხოების დაცვით. ამ მიმართულებით უნდა ვიფიქროთ ერთობლივი მეწარმეობის განვითარებაზე უშუალოდ წარმოების სფეროში, რამდენადაც ცნობილია, რომ საზღვარგარეთელი პარტნიორები უფრო მეტ დაინტერესებას იჩენენ დააბანდონ სახსრები მომსახურების ან სახელდეულო რესურსების მოპოვების სფეროში.

ექსპორტის სტიმულირების ეკონომიკური ბერკეტები: მოცემული დონისძიებების ძირითად შინაარსს შეადგენს საწარმოთა ხელშეწყობა სახელმწიფო ბიუჯეტის სახსრების მოხიდევითა და გამოყენებით სამი ძირითადი მიმართულებით ექსპორტის დაკრედიტება, საექსპორტო კრედიტების დაზღვევა და გარანტიების გაცემა.

აღსანიშნავია, რომ ფინანსური ხელშეწყობა ქვეყნის საექსპორტო პოტენციალის მობილიზაციის ყველაზე მძლავრ საშუალებას წარმოადგენს. სახელმწიფო ბიუჯეტის ხარჯზე ექსპორტის სტიმულირების შემოთავაზებული დონისძიებები სრულ შესაბამისობაშია მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის ნორმებთან და მოთხოვნებთან, რომელთა მიხედვითაც განისაზღვრება ექსპორტისადმი სახელმწიფო ხელშეწყობის მსოფლიო პრაქტიკაში მიდეებული წესი.

ამჟამად, გამოკვლევის მიხედვით, საქართველოს ექსპორტიორთა 2/3-ზე მეტი მიიხნევს, რომ კრედიტებზე ხელი ძნელად მიუწვდებათ, რამდენადაც კომერციული ბანკები სათანადოდ ვერ ითვალისწინებენ საწარმოთა საქმიანობის სპეციფიკას საგარეო ბაზრებზე, ეს მაშინ, როდესაც განვითარებულ ქვეყნებში საექსპორტო გარიგებათა 70-80% დაკრედიტებას ექვემდებარება, ხოლო ინვესტიციური საქონელი 100 %-ითაა უზრუნველყოფილი კრედიტებით.

საქართველოს ეკონომიკის თანამედროვე მდეგომარეობის გათვალისწინე-

ბით საწარმოთა სათანადო დონით პირდაპირი სახელმწიფო ფინანსური დახმარება შეუძლებელია. ამიტომ ექსპორტისადმი ფინანსური ხელშეწყობა უნდა განხორციელდეს ექსპორტის ხელშემწყობი ორგანიზაციების მიერ საგარანტიო ვალდებულებათა გაცემით შესაბამისი უფლებამოსილების მქონე ბანკებს, რომლებიც ექსპორტზე ორიენტირებულ საწარმოებს უზრუნველყოფენ საკრედიტო რესურსებით.

წევნს მიერ მცირე და საშუალო საწარმოთა სახელმწიფო მხარდაჭერის პროგრამის ფარგლებში შემუშავებულია და დანერგილია პრაქტიკაში საწარმოთა მიმართ კომერციული ბანკების წინაშე თავდებად გამოსვლის მექანიზმი: კერძოდ, განსახლებულია თავდებობის პირობები, მოცულობა, ვადები, თავდებობის შესახებ საწარმოთა განცხადების მიღებისა და განხილვის პროცედურა, მეწარმეობის ხელშემწყობ სახელმწიფო ორგანოს, ბანკსა და მსესხებელს შორის თავდებად გამოსვლის შესახებ კონტრაქტის გაფორმების და შესრულების სამართლებრივი და ორგანიზაციული საკითხები.

ანალოგიური სამუშაოებია ნატარებული საწარმოთა ექსპორტის ფინანსური ხელშეწყობის შემდეგი ქმედითი ფორმის - საბანკო სესხის ძირითადი თანხისა და საპროცენტო განაკვეთის სუბსიდირების ხაზით. ამჟამად მიმდინარეობს მოსამზადებელი მეთოდური სამუშაოები სხვა ქვეყნების (თურქეთი, ჩეხეთი, ესტონეთი და სხვა) გამოცდილების გაზიარებით, საქართველოში თავდებობისა და სუბსიდირების განხორციელებელი სპეციალური საფინანსო ინსტიტუტის დასაფუძნებლად.

საექსპორტო კრედიტების დაზღვევისა და სახელმწიფო გარანტიების გასაცემად წინადადება შემოგვაქვს შეიქმნას საქართველოს ექსპორტ-იმპორტის სადაზღვეველი საზოგადოება. ვფიქრობთ ეს საზოგადოება სადაზღვეველი კომპანიებს შორის რისკების გადანაწილების მექანიზმის გამოყენებით შეძლებს გაზარდოს საქსპორტო კრედიტების დაბრუნების მანველებელი, აგრეთვე უზრუნველყოს საკუთარი სახსრების შევსება და შემდგომ მათი გამოყენება ექსპორტის დაზღვევისათვის მწირი სახელმწიფო დახმარების პირობებში და მის გარეშე.

ექსპორტისათვის ხელშეწყობის მნიშვნელოვანი მომართულებაა საგადასახადო რეგულირების დინსძიებათა გამოყენება. უპირველესად, ეს ეხება ექსპორტის დღგ-საგან განთავისუფლების (ნულოვანი განაკვეთით დაბეგვრა) მექანიზმის ეფექტიანად ამოქმედებას. შეიძლება ითქვას, რომ საქართველოში ეს შედავათი არსებობს მხოლოდ თეორიულად,

პრაქტიკულად, საწარმოები საექსპორტო პროდუქციის წარმოებისათვის შეძენილ ნედლეულსა და მასალებში გადახდილ დღგ-ს თანხას ვეღარ იბრუნებენ, ან უკეთეს შემთხვევაში, იგი ნაწილობრივ ჩაითვლება გადასახადებში. მეწარმეები გვთავაზობენ წინადადებას ამ დაუბრუნებელ „გაყინულ“ სახსრებს დაერიცხოს პროცენტი.

ექსპორტის საგადასახადო სტიმულირების დონისძიებათა შორის აღსანიშნავია: ექსპორტით განთავისუფლება საექსპორტო საქონლის მიმართ განხორციელებულ რეკლამაზე გადასახადისაგან; სახელმწიფო ბაჟის განაკვეთის შემცირება საქონლის ექსპორტთან დაკავშირებული სასამართლო საქმის წარმოებაზე.

შემდგომში, ქვეყანაში ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესების კვალობაზე, შესაძლებელი უნდა გახდეს საზღვარგარეთ საექსპორტოდ მიწოდებული პროდუქციის რეალიზაციისა და მომსახურების სათანადო ინფრასტრუქტურის შექმნა (გამსაღებელი ფორმები, დილერული ქსელი, სერვისის ცენტრები და ა. შ.).

მცირე და საშუალო მეწარმეობის განვითარება რეგიონული ეკონომიკური პოლიტიკის პრიორიტეტს წარმოადგენს. ეს განპირობებულია მრავალი გარემოებით, რომელთაგან აღსანიშნავია:

- უმუშევრობის მაღალი დონე. სრულყოფილ საბაზრო ეკონომიკის მქონე ქვეყნებთან შედარებით, გარდამავალი ეკონომიკის მქონე ქვეყნებში ადგილი აქვს სახელმწიფო საწარმოებიდან სამუშაო ძალის მასობრივად გამოთავისუფლებას. ეს პროცესი განსაკუთრებით მწვავე ხასიათს იძენს რეგიონებში, რომლებისთვისაც ცენტრალიზებულად მართვადი ეკონომიკის პირობებში, ძირითადად, ცალმხრივი სამეურნეო სპეციალიზაცია იყო დამახასიათებელი. ამდენად, დღის წესრიგში დგება ახალი სამუშაო ადგილების შექმნის პრობლემა, რათა შეჩერებულ იქნას ჭარბი სამუშაო ძალის გადაღინება ქვეყნის ცენტრალურ ნაწილში, რომელიც გამოირჩევა საქმიანი აქტიურობის ბუნებრივად მაღალი დონით;

- სოციალური პრობლემების სიმწვავე, რაც გადაუდებელს ხდის მოსახლეობის დასაქმებისა და შემოსავლების დონის მკვეთრად ამღლების დონისძიებების გატარებას;

- საბაზრო ეკონომიკის პრინციპების დანერგვისა და კონკურენტული გარემოს ჩამოყალიბების შედარებით ხელსაყრელი პირობები: ჭარბი რესურსები, კვლიფიციური სამუშაო ძალა, საკუთარი ბიზნესის ჩამოყალიბებისა და დამოუკიდებლობის მეტი შესაძლებლობები და სხვ.

რეგიონებში მცირე და საშუალო მეწარმეობის მხარდაჭერის სახელმწიფო პოლიტიკის რეალიზაციის მნიშვნელოვან მიმართულებად მიხსნეულ უნდა იქნას მცირე საწარმოთა განვითარებისა და ხელშეწყობის სახელმწიფო ორგანოს (პირობითად ცენტრი) წილობრივი მონაწილეობა შესაბამისი რეგიონალური და მუნიციპალური პროგრამების დაფინანსებაში.

უნდა ჩამოყალიბდეს მცირე და საშუალო მეწარმეობის მხარდაჭერის სახელმწიფო სისტემა, რომელიც მოიცავს რეგიონულ და მუნიციპალურ ფონდებს, სააგენტოებს, საინფორმაციო-საკონსულტაციო, სასწავლო ცენტრებს, ბიზნეს-ინკუბატორებს, ტექნოპარკებს, სალიზინგო კომპანიებს და სხვ. შესაძლებელია, რომ მათი დაფუძნება განხორციელდეს მცირე საწარმოთა განვითარებისა და ხელშეწყობის ორგანოთა მონაწილეობით. ცენტრის მეშვეობით უნდა დაფინანსდეს მნიშვნელოვანი რეგიონული პროგრამები და სამეწარმეო პროექტები.

თანამშრომლობა ამ ორგანოებსა და რეგიონებს შორის დამყარებულ უნდა იქნას შეთანხმებაზე რეგიონის ადმინისტრაციასა და რეგიონულ ფონდს შორის პროგრამებისა და პროექტების დაფინანსების წესის შესახებ. შეთანხმებით განისაზღვრება მცირე და საშუალო მეწარმეობის მხარდაჭერის ფედერალური (ცენტრალური) და რეგიონული ბიუჯეტების სახსრების ეფექტიანი გამოყენების წესი.

ცენტრს უნდა განესაზღვროს ფინანსური სახსრების მოზიდვისა და განთავსების ფუნქცია. რეგიონალურმა ადმინისტრაციამ თავის თავზე უნდა აიღოს ასიგნებული სახსრების გამოყენებასთან დაკავშირებული ძირითადი რისკები. რეგიონალური ფონდი განახორციელებს უშუალო კონტროლს პროგრამებისა და პროექტების რეალიზაციაზე. შეთანხმების საფუძველზე გაფორმდება რეგიონის ადმინისტრაციის გარანტია, რომლის მიხედვითაც იგი კისრულობს პასუხისმგებლობას ცენტრის ფინანსური რესურსების მიზნობრივად გამოყენებაზე. ეს საშუალებას მოგვცემს ეფექტიანად გადავწყვიტოთ მცირე და საშუალო საწარმოებზე გაცემული კრედიტების საგარანტიო უზრუნველყოფის პრობლემა. როგორც წესი, მათ არ გააჩნიათ საკმარისი საგირავნო ქონება.

ცენტრსა და რეგიონებს შორის პასუხისმგებლობის გამიჯვნისა და მათი ძალისხმევის გაერთიანების ეს სქემა მიღებულია მსოფლიო პრაქტიკაში. იგი საშუალებას იძლევა მინიმუმამდე იქნას დაყვანილი რისკები, უფრო რაციონალურად იქნას გამოყენებული მცირე და საშუალო

მეწარმეობის მხარდაჭერისათვის გამოზნული სახსრები და ფინანსური რესურსები რეგიონებში გახდეს ხელმისაწვდომი მეწარმეობისათვის.

გადაწყვეტილების მიღება რეგიონების დაფინანსების შესახებ უნდა დაეფუძნოს გაანგარიშებებსა და პროგნოზებს რეგიონალური რისკების შესახებ. ამისათვის, მიზანშეწონილია დაინერგოს მცირე და საშუალო მეწარმეობის მხარდაჭერის სახელმწიფო პროგრამის შემსრულებელთა საკონკურსო შერჩევის სისტემა. განსაკუთრებულ ყურადღებას მოითხოვს ადგილებზე არსებული მდგომარეობის შესწავლა, რათა მცირე და საშუალო მეწარმეობის განვითარებაზე ემოქმედოთ მიზანმიმართულად, ზეგავლენა მოახდინოთ რეგიონებში არსებულ სოციალურ-ეკონომიკურ სიტუაციაზე ინვესტიციური პროგრამებისა და პროექტების რეალიზაციის მეშვეობით.

მსოფლიო პრაქტიკით რეკომენდებულია ცენტრის მონაწილეობით ჩამოყალიბდეს რეგიონული კონსალტინგური სტრუქტურები-მცირე და საშუალო მეწარმეობის მხარდაჭერი სააგენტოები. ისინი დახმარებას გაგვიწვევენ რეგიონალური პროგრამებისა და მეწარმეთა სწავლების პროექტების შემუშავებაში, გასწვევენ საკონსულტაციო მომსახურებას სამეწარმეო საქმიანობისა და უახლესი ინფორმაციული სისტემების სფეროში.

ამ მიმართულებით დიდი მნიშვნელობა ენიჭება მცირე და საშუალო საწარმოთა მომსახურე სპეციალიზირებული ლიზინგური კომპანიების ქსელის შექმნას.

ცენტრმა მონაწილეობა უნდა მიიღოს აგრეთვე მცირე და საშუალო საწარმოთა ინფორმაციული და ნორმატიულ-სამართლებრივი უზრუნველყოფის პროექტების რეალიზაციაში, ხელი შეუწყოს მათ ახალი ტექნოლოგიების ათვისებასა და გამოგონებათა რეალიზაციაში, დაეხმაროს გამოფენების მოწყობასა და სასწავლო-მეთოდური ლიტერატურის გამოცემაში.

ერთიანი ინფორმაციული ქსელის შექმნა მნიშვნელოვნად გაზრდის ცენტრის, რეგიონული ფონდებისა და ადმინისტრაციის, სააგენტოებისა და მცირე და საშუალო მეწარმეობის მხარდაჭერი სხვა სტრუქტურების შესაძლებლობებს პარტნიორობისა და ინვესტიციების შერჩევის საქმეში. რეგიონებში უნდა ჩამოყალიბდეს საინფორმაციო ცენტრები, რომლებიც აღიჭურვებიან კომუნიკაციის საშუალებებითა და ჩაერთვებიან საერთაშორისო ინფორმაციულ ქსელში.